

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1995
FORFATTER:	Henning Pedersen
TITEL:	Jydsk Film- og Lysbilledforlag – et familieforetagende i Grønnegade.
KORT RESUME:	Foredrags- og udløjningsvirksomhed, eksisterende ca.1920-1970, grundlagt af Jens Ingvertsen (1883-1946).

Jydsk Film- og Lysbilledforlag - et familieforetagende i Grønnegade

af Henning Pedersen

I forbindelse med fejringen af 50-året for Befrielsen viste fjernsynet filmoptagelser fra dengang om de engelske troppers triumftog fra grænsen og til København. Fotografernes navne var angivet til sidst. Jeg kunne tænke mig, at en og anden koldingenser har nikket genkendende til navnet Jens Ingvertsen. Det var ham, der havde filmet englænderne på deres vej gennem Kolding. Måske har snakken over aftenkaffen hist og her i Kolding, hvor der har været repræsentanter for den ældre generation til stede, gået om malermesteren, søndagsskolelæreren og KFUM-lederen fra Grønnegade 8, som stiftede et filmforlag, der i 40erne og 50erne var blandt landets største.

Jens Ingvertsen var min morfar. Han blev født i 1883 i Lejrskov og kom som ung malersvend til Kolding, hvor han snart etablerede sig som malermester. Han havde sin rod i Indre Mission og var uhyre aktiv indenfor det kristelige børne- og ungdomsarbejde. Ældre koldingensere vil kunne huske ham som lejrleder på KFUMs sommerlejre i Grænseborgen eller som søndagsskolelærer i Bethel, hvor han også en periode var vært. Og det er her, vi finder den spæde begyndelse til det, der med tiden blev til Jydsk Film- og Lysbilledforlag.

Jens Ingvertsen var specielt interesseret i Ydre Mission, og i sit samarbejde med mangfoldige missionærer omkring foredrag og udstillinger, udviklede han efterhånden en fast praksis. Af

deres medbragte billeder fra missionsmarkerne fabrikerede han lysbilledserier i to eksemplarer: Et til missionæren og et til sig selv. Han havde god brug for disse billeder dels som søndagsskolelærer, dels som KFUM-leder.

Lysbillederne var i 8x8 format - altså en hel del større end de dias, der anvendes i dag. Lysbilledapparaterne lavede han selv. En vigtig ingrediens var de engang så populære Koldinghus Margarine-kagedåser, fabrikken anvendte som julegaver til kunderne. Jeg har et sådant apparat endnu. Der er ikke så mange dikkedarer og ingen moderne teknik, så det fungerer glimrende stadigvæk.

I begyndelsen af 30erne udviklede aktiviteten sig til et egentligt lysbilledforlag. Mange af de serier, der kom til, omhandlede kristeligt børne- og ungdomsarbejde i ind- og udland, og mange af billederne havde morfar selv taget. Han indledte også et samarbejde med fotograf Boilesen om konvertering af billeder fra bøger til lysbilleder. Som oftest var det fotografier i sort/hvid, som min morfar så farvelagde. De fleste af lysbilledserierne er med andre ord i farver. Der var serier om Ansgar og Martin Luther, der var serier om folkeliv fra fjerne lande, der var bibelske serier, og der var f.eks. også en serie på 45 farvelagte billeder over bogen Robinson Crusoe. Min morfar udgav sit første katalog, og han udlejede efterhånden lysbilleder til det meste af landet.

Til søndagsskoler, skoler, forsamlingshuse, foreninger, enkeltpersoner osv. Til de enkelte serier udarbejdede han teksthæfter, og i mange tilfælde var han selv med ude at vise billederne og holde foredrag.

Filmene kom til i slutningen af 30'erne. Det første filmkatalog er fra november 1939 og er udsendt som et tillægskatalog til lysbilledkataloget. I første omgang drejer det sig kun om 7 film, alle 16 mm stumfilm med engelske tekster. Lejen var 4 kroner for en dag. Af titlerne kan nævnes: Afrikansk Storvildt, Krigen i Kina og En dag i Zoologisk Have.

Samtidig med købet af de første film var Morfar selv begyndt at optage film. Vi har familiefilm helt tilbage til den tid, men han optog også film til udlejningsbrug, endda indimellem farvefilm, hvad der var helt ekceptionelt på den tid, og han købte flere og flere film: Tegnefilm (bl.a. meget tidlige Disneyfilm), film om kongefamilien (som var uhyre populære under og efter krigen), sportsfilm (bl.a. en hel serie om Berlin-Olympiaden i 1936), landskabsfilm, naturfilm, folkelivsfilm, film fra foreningslivet, film fra fjerne lande o.m.a. Der var ingen egentlige spillefilm, men dog enkelte hvad man kunne kalde halvdokumentariske problemrelaterede film som f.eks. Skæbner i Storbyen, hvor der medvirkede et par skuespillere. Men alt var naturligvis stumfilm.

Filmene komplicerede naturligvis forlagsvirksomheden. Der var f.eks. ikke mange, der forstod at håndtere en filmfremviser dengang, så Morfar eller min far eller folk, som Morfar hyrede, måtte ofte med ud og være operatører. Det at være operatør blev efterhånden en virksomhed i sig selv, som de fleste i familien stiftede bekendtskab med. Og når filmene kom tilbage fra udlej-

ning, skulle de spoles tilbage, ses efter og måske splejSES. Lyden af spoleapparaterne kan jeg stadigvæk høre for mig, og fingerstillingen, når vi under tilbagespolingen mærkede efter brud i takkerne, kan jeg også nemt finde. Men for os børn - 4 af Morfars børnebørn boede i Grønnegade 8 - var filmene nu mest leg. De herlige filmspoler kunne bruges til meget, og Morfar kunne nemt lokkes til at vise en lille film. Så var der selvfølgelig pakkerne til banen og til posthu-

Jens Ingvertsen i gang med at filme. Foto: N. Lisberg

set. De kunne godt forstyrre en leg, der var godt i gang på gaden, men de var også adgangsbillet til de første selvstændigt tjente penge.

En helt speciel skæbne overgik filmen Vinterkrigen i Finland. Den var der vældigt bud efter lige før krigen, men da tyskerne kom, beslaglagde de den. Det var en økonomisk bet, for den havde været dyr at anskaffe. Efter krigen fik vi den igen - i øvrigt sammen med forskelligt beslaglagt tysk filmmateriale.

Den 4. maj 1945 befandt vi os i sommerhus ved Grønninghoved, men fra det øjeblik, befrielsesbudskabet lød, havde Morfar hverken rist eller ro. Det kunne ikke gå hurtigt nok med at komme til Kolding. Morfar ville filme englændernes ankomst, og det fik alle landets seere så gavn af i år. Forresten husker jeg min store 5-årige undren over, at mørklægningsgardinerne skulle smides ud. Jeg troede, de var der, fordi vi skulle kunne mørklægge til fremvisning, og utallige er de gange, jeg i årenes løb har sendt dem en venlig tanke, når folk har futtet rundt i en lejlighed efter alverdens mærkværdige ting til at stoppe i revner og sprækker ved alt for lyse gardiner, når der skulle vises lysbilleder. Min forkærlighed for mørklægningsgardiner må vel anses for en miljskade, som forhåbentlig ingen vil rubricere under landsskadelig tankevirkning.

I begyndelse af 1946 døde Jens Ingvertsen. Hans forlag var da en blomstrende virksomhed - et solidt drevet familieforetagende. Min mor overtog det, og som nævnt var det meste af familien involveret. I begyndelsen gik alt også godt. Der blev købt flere film, bl.a. adskillige tegnefilm, men også deciderede spillefilm købt hos filmmagnaten Rank i London. Det var film over temaer fra Bibelen. En af de store arbejdsopga-

ver i forlaget - som nu kom til at hedde Jydsk Film- og Lysbilledforlag - var tekstningen. Alle filmene var jo som nævnt 16 mm stumfilm, og mange af dem måtte forlaget selv forsyne med tekster, som skulle skrives på en helt speciel måde, derefter filmes og indsættes utallige steder i filmen. Det betød overklipninger og splejsninger i en uendelighed. Der sad man så bøjet over en lup på jagt efter det rigtige sted, mens man spoledede langsomt. Lugten af splejselimen glemmer jeg aldrig. Den var noget helt for sig selv.

Filmudlejningen havde sin egen rytme. Der var stille perioder af året, hvor legen kun sjældent blev afbrudt af pakkeudbringning, og der var højsæsonerne - ikke mindst julen. Jeg mener at erindre op til 16 pakker på cyklen. Op til kongens fødselsdag blev der også langt op i 50erne ekspederet i snesevis af pakker. Skolerne var stor-aftagere. I de gamle regnskabsbøger optræder utallige førstelærere og skoleinspektører fra hele landet. Præster og foreningsledere ligesådan.

Ved visse lejligheder var det en stor fordel at være født i et filmforetagende. Børnefødselsdage i Grønnegade 8 var således i høj kurs. Her blev der vist Mickey Mouse som mekaniker eller Bord dæk dig, som var en marionetfilm. Vi havde adskillige Disney-film og altså også dukkefilm over mange eventyr.

Det er ikke vanskeligt at få øje på de mørke skyer, der tegnede sig i horisonten. Fjernsynet begyndte at blive hver mands eje fra slutningen af 50erne, men allerede inden da var en alvorlig konkurrent dukket op, nemlig Statens Filmcentral. Jydsk Film- og Lysbilledforlag kunne selvfølgelig ikke konkurrere med et foretagende, der var statsligt subsidieret. Visse ambassader - f.eks.

den amerikanske og den australske - begyndte man endda at kunne rekvirere gratis film hos. De film, der stod sig bedst hos Jydsk Film, var naturligvis dem, der var uden konkurrence, nemlig tegnefilmene og filmene om kongefamilien. De to kategorier klarede sig helt op til midten af 60erne. Så blev i hvert fald tegnefilmene overha-

let af fjernsynet. Lysbillederne havde da forlængst været på retur. At få dem nedkopieret til 5x5 format, som alle lysbilledapparater efterhånden var beregnet til, ville blive en udgift, der aldrig ville kunne tjenes ind igen, så med enkelte undtagelser fik de lov at ligge.

Det sidste filmkatalog, forlaget udsendte, kom

**JYDSK FILM- OG
LYSBILLED-FORLAG
KOLDING**

SMALFILM
Katalog
16 mm Stumfilm
1948

Udlejning - Produktion

KOLDING
Telefon 1052 - Giro 16 415
Grønnegade 8

**JENS INGVERTSENS
EFTF.**
Specialkatalog for
Lysbilleder forefindes

Vort Filmbibliotek
suppleres stadig med nye Film i det Omfang,
det er muligt.

*

16 mm Stumfilmgengivere
til Udleje inden for begrænset Omraade.

*

Vi paatager os Fremvisning
— eventuelt med Foredrag — af saavel Film som
Lysbilleder efter Aftale.

*

Vort Lysebilledbibliotek omfatter
ca. 150 Serier med Teksthefte til hver Serie.
Forlang specielt Katalog.

*

Bemærk Koldings centrale
Beliggenhed i Trafiklinierne, hvilket
muliggør meget hurtig Forsendelse til alle
Landets forskellige Egne.

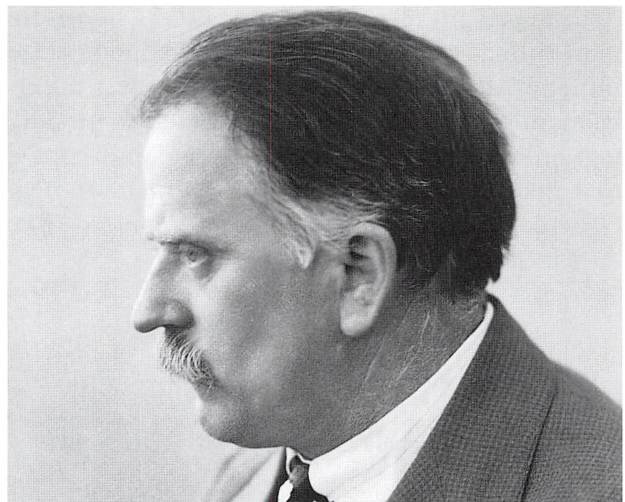
HOLMGAARD JENSENS
BOKTRYKKERI KOLDING

i 1958. Det er stadig præget af de kategorier, der hele tiden havde været rygraden i forlaget, men der er f.eks. kommet flere sportsfilm. En af dem - om skihop på Holmenkollen - er et godt billede på forlagets nedgangstid. Den blev en stor underskudsforretning. I det hele taget er der mange film i det katalog, der aldrig tjente sig ind. Færre og færre ville se stumfilm, og investeringer med henblik på tonefilm var ikke lige sagen, når konkurrenten hed Statens Filmcentral. Lave udlejningspriser var ikke nok; men firmaet bevarede den idealisme, der havde været kendetegnende for det helt fra starten. F.eks. var der altid 20% rabat til alt hvad der blev vist i KFUM-regi.

En skønne dag blev nøglen så drejet uigenkaldeligt om. Jeg lejede et par film til et behandlingshjem, hvor jeg arbejdede, omkring 1970. Det har nok været den allersidste udlejning. Da mine forældre flyttede fra Grønnegade i 1972, fik jeg filmene med mig, og de befinder sig nu sammen med gamle fremvisere, regnskabsbøger, splejseapparater, stempler o.m.a. i en garage i Hersom nord for Viborg.

I 1980 kontaktede jeg Ole Brage fra fjernsynet, og det blev til en aftale om renovering og nye kopier af et antal titler, fjernsynet var interesseret i. Disse titler har det godt såvel i garagen som hos DR-TV (den omtalte film om de engelske tropper bl.a.), mens f.eks. alle tegnefilmene ligger og føler sig ret så gamle. De vil inden for en overskuelig årrække være totalt kaput, hvis ikke eksperter tager hånd om dem. Det ser heldigvis nu ud til at blive tilfældet.

I forvejen er en bestemt genre af de mange film blevet gennemset og for en stor dels vedkommende overspillet til video. Det drejer sig

om de mange film om KFUM-spejderne i Kolding. Hele familien var ivrige spejdere, og der er taget mange tusind meter film om spejderliv - det meste med min far som fotograf. Dem fik Frits Jensen fra KFUM-spejderne i Kolding overdraget for en halv snes år siden, og det er der kommet en fin video ud af, som bl.a. blev vist ved de lokale KFUM-spejderes 75 års jubilæum sidste år.

Til sidst kan jeg ikke lade være med at komme med et lille hjertesuk. Netop i år, hvor filmen fylder hundrede år, er det vel også tid at gøre status over, hvad den har betydet. For Jens Ingvertsen og hans efterfølgere var der aldrig tvivl om, at filmen skulle bruges i en god sags tjeneste. Nok var filmen også til fornøjelse, men den var først og fremmest folkeoplysning. Vore dages zapperkultur med for 80% vedkommende underlødige programmer må vel nærmest betegnes som folkefordummelse. Der er områder, hvor fremskridtet kan være svært at få øje på.